תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר נזיקין

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי בבא בתרא

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי בבא בתרא

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-בבא-בתרא/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ג 4
הלכה ד 5
הלכה ה 5
פרק ב 6
הלכה א 6
הלכה ב 6
הלכה ד 6
הלכה ה 7
הלכה ו 7
הלכה י 7
פרק ג 8
הלכה א 8
הלכה ב 9
הלכה ד 9
הלכה ח 10
פרק ד 10
הלכה א 10
הלכה ב 11
הלכה ד 11
הלכה ח 11
פרק ה 13
הלכה א 13
הלכה ג 15
פרק ו 16
הלכה א 16
פרק ז 17
הלכה ב 17
פרק ח 18
הלכה א 18
הלכה ג 18
הלכה ד 19
הלכה ה 19
הלכה ח 21
פרק ט 22
הלכה א 22
הלכה ו 23
הלכה ז 23
פרק י 24
הלכה ד 24
הלכה ו 26
הלכה י 27

פרק א

הלכה א

האיך תנינן תמן אין חולקין את החצר עד שיהא ד"א לזה וד' אמות לזה. פי' דשאל אם המתניתין מיירי כהאיך דתנינן תמן אין חולקין את החצר עד שיהא ד"א לזה וד"א לזה ומיירי במתניתין בחצר דיש לו דין חלוקה והא דתני רצו קאי על הכותל אבל בלא רצו די במסיפס בעלמא דהיזק ראיה לאו שמיה היזק. ע"ז קאמר אמרי תמן בשאין שניהן רוצין ברם הכא בששניהם רוצין על החלוקה וכיון דתני רוצין אין לנו לאוקמי' מתניתין דידן כהאיך דתמן דמיירי ביש בו דין חלוקה ומוקמינן באין בו דין חלוקה ואך נתרצו לחלוק ברצונם דכופין על הכותל משום דהיזק ראיה שמיה היזק וע"ז קאמר הגמרא דהדיוק דמתניתין מלשון רוצין אין דיוק כלל לא לענין החלוקה ולא לענין הכותל דהא דקתני רוצין אשותפין דעלמא קאי. וע"ז קאמר ואפילו תימר הכא ר"ל אפילו במתניתין דידן דתני רוצין נמי הכוונה בשאין שניהם רצין אך אשותפין דעלמא קאי רצה זה כופין לזה רצה זה כופין לזה. וע"כ אין לעשות דיוק ממתניתין מלשון רצו דבין דמיירי ביש בו דין חלוקה ובין דמיירי באין בו דין חלוקה אין לדייק מלשון רצו שום דיוק כלל:

א"ר יוחנן כופין בחצירות ואין כופין בגגות דמשום דבגגין ליכא היזק ראיה. ע"ז קאמר ר' נסה דוקא בחצר שהוא למעלה מן הגג הגם דקביע ליה להמביט אבל כיון דלהמשמש אין קבוע תשמישו אין כופין אבל בגג שהוא למעל' מן החצר כופין כיון דהתשמיש קביע הגם דלהמביט אין קבוע ור"י סבירא ליה להיפך דהולכין אחר קביעות המביט ולא אחר קביעות התשמיש דבחצר שהוא למעלה מן הגג הוי קבוע להמביט כופין אבל גג שהוא למעלה מן החצר אע"פ שהוא קבוע לתשמיש אבל מכיון דלא קבוע להמביט אין כופין:

הלכה ג

ר"ה אמר ובלבד כשער שבנה עכשיו שאם עמד ניקף וגדר את הרביעית כיפין והמקיף גדר כיפין משלם לו בנין של כיפין ברם היכי דבני הניקף דכיפין ובנתיה המקיף דלבינתי' דהיא גדר פחות מכיפין יכול הניקף למימר אם אשלם לו דמי לבינתי' מחר יפול ואצטרך לבנות אלא גבי ליה דמי כיפין וכל שעה שיפול יבננו מקיף משלו כן גי' הרמב"ן ז"ל וכן היא מפרש פירושו:

ר"י אומר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית ר"ה אמר מגלגלין עלי' פשוטו של כותל ר"ל לפי אורך פשטות הכותל. כן פי' הרמב"ן ז"ל ומפרש דקאי אסיפא כותל חצר שנפל כו' סמך לו כותל אחר מגלגלין כו'. ולפ"ז לא גרסינן כאן ריי"א אם עמד ניקף כו' אלא הציון מגלגלין עליו את הכל וקאי על מגלגלין עליו את הכל דסיפא ושאל עד כדון לארכו האיך

הדין לרחבו אם צריך לשלם לפי ערך הרוחב אר"נ כותל חצר לא נעשה אלא להציל לו. והרמב"ן ז"ל גרס לצללי' [ולפענ"ד דתיבת להציל היא ג"כ הכונה לעשות צל וכדאיתא במסכת פסחים דף נ' ובירושלמי שם עד כדי שהסוס רץ ומציל ופי' שנעשה צל עיי"ש] סברין מימר שאם רצה לקרות אינו מקרה וקשה האיך תני בסיפא סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עלי' כו' משמע שיכול להקרות דאם אינו יכול למה מגלגלין עליו ומשני אמר ר"י בר"ב ע"י מורישי' פירוש שיסמוך על ידי מוריש כן פי' הרמב"ן ז"ל:

הלכה ד

תני שהה שם שלשים יום הרי היא כאנשי העיר לקופה לכסות ששה חדשים לפסים ולזימיות י"ב חודש ואינו מבורר על מה היא כאנשי העיר לקופה ולכסות אם ליטול או ליתן ע"ז מסיק ובתר כל הלין מילין איתמר לפסים ולזימיות י"ב חודש ואיתמר בהדדי לבתר תמחוי וכסות וכי היכי דפסים וזימיות היא לענין ליתן כמו כן הני דרישא [וכן משמע במס' פיאה] ע"ז מסיק ר"י בר"ב לחיטי הפסח בין לישא בין ליתן דלענין חיטי הפסח אף ליטול צריך י"ב חודש:

הלכה ה

אמר ר' יוחנן ד"א שאמרו לא שהן לו לקנין אלא שהיא מעמיד בהמתו לשעה ופורק חבילתו. פי' לא ששייך לו בקנין עולמית דאם יסתום הפתח ויפרוץ פצימי' שוב אין לו הד"א הללו וע"ז מקשי ר' יונתן כלום אמרו דנותנין לו ד"א אך לשעה בתמיה:

ר"י בשם ר"א בר"ש מי שאינו רוצה לערב נכנסין לביתו כו'. והא תני והוא אינו רוצה ובמס' עירובין גרסינן תחלה ותני כן כופין הן בני מבוי וכו' ואח"כ גרסינן והא תני וזהו גי' נכונה ואמיתית. וה"פ דמביא ראיה להא דר"י בשם ר"א בר"ש ממתניתא דכיפין בני המבוי זא"ז לענין עירוב לעשות לחי וקורה כשאחד אינו רוצה והיינו דר"א בר"ש. ע"ז פריך והא תני והוא אינו רוצה לערב אינו ממאן ר"ל דרוצה ואינו רוצה דאינו ממאן ואינו רוצה הו"ל רוצה ואינו רוצה כופין אותו ומערבין לו בע"כ אבל כשאינו רוצה לחוד אין מערבין בע"כ וא"כ היא דלא כר"א בר"ש. ע"ז משני ר"י בר"ב לא שאינו רוצה לערב ר"ל הא דאמר ר"א בר"ש אינו רוצה לערב ה"נ כוונתו דרוצה ואינו רוצה דרוצה שיהא החצר מעורב אך דהוא נפש רעה דמוקמי אזוזי כדאיתא במס' ב"מ דף נ"ב ע"ב האי מאן דאוקים אזוזי נקרא נפש רעה וה"נ רוצה הוא שיהא החצר מעורב אך דהוא נפש בישא וחס על הממון והו"ל נמי רוצה ואינו רוצה רוצה ואינו ממאן ע"כ מערבין לו בע"כ כהברייתא הנ"ל:

פרק ב

הלכה א

כיני מתניתא וסד בסיד אם סד בסיד כ"ש כו'. פי' דמפרש למתני' וסד בסיד כמו בעל ועשה מאמר ונתן גט כו' דפירושו או בעל או עשה מאמר וה"נ מפרש להמתני' דהכי קתני אא"כ הרחיק מכותלו ש"ח ג' טפחים וסד בסיד הכוונה או סד בסיד כמו דמסיק ואזיל אם סד בסיד כ"ש אם לא סד בסיד ג' טפחים מהדא מרחיקין הגפת כו' מכותל חבירו ג"ט או סד בסיד והתם מפורש דסגי בחד וה"ה ברישא דכותי' דמ"ש האי מהאי ותנא בסיפא מפורש או סד בסיד וה"נ ברישא דהכוונה וסד בסיד הוא או סד בסיד:

הלכה ב

תני ולא של נפחין. תני רב קרנא אין הוה כגון קיני או כנפח מתחלה מותר כנגד דירתו מהו א"ר אחא כ"ש כנגד דירתו פי' הרמב"ן ז"ל דקאי על הא דה"ג לא יפתח אדם חנות של נחתומין תחת אוצרו של חבירו על הא שאל אם דוקא תחת אוצר אסור אבל תחת דירתו ש"ח מותר ע"ז אמר ר"א כ"ש כנגד דירתו ומקשה מהאי ירושלמי על שיטת הרא"ם ז"ל דכתב בפי' הגמרא דירה שאני דלפיכך אם קדמה החנות של נחתומין לאוצר מותר משום דדירה אין דרך לעשותו אוצר וכיון שהיה מתחלה דירה אין לו לחוש שמא ימלך ויעשה אותו אוצר לפי שאין אדם עושה מדירתו אוצר ורחוק הוא מאוד יותר משדה שאינה עשוי לבורות ולדבר רחוק כ"כ לא חששו. עכ"ל ז"ל [מובא בשטמ"ק ז"ל] ואילו מהירושלמי הזה מוכח בפירוש דכ"ש דירה ונראה לפענ"ד דלפי הגי' שלפנינו דגרסינן הא כנגד דירתו מהו בה"ב בסוגיא דידן [ולפי הנראה דלגי' הרמב"ן ז"ל היה גרסינן זאת בה"ג] שפיר נכון שיטת הרא"ם ז"ל דה"פ כיון דתני אם היה נפח מתחלה קודם שבנה חבירו ביתו מותר הגם שהיא מקום העשוי לבנות מ"מ מותר ע"ז שאל כנגד דירתו מהו אם החנות קדמה לאוצר אך היה כנגד דירתו מהו אם יש לחוש שמא ימלך ויעשה אוצר ע"ז אמר ר"א כ"ש כנגד דירתו דמותר לפי שאין דרך של אדם לעשות מדירתו אוצר ורחוק הוא מאד יותר משדה שאינה עשוי לבורות ולדבר רחוק כ"כ לא חששו כדעת הרא"ם ז"ל:

הלכה ד

א"ר לא בכותל אטום היא מתניתא. פי' אטום היא כמו אטום בריאה ר"ל סתום בלא חלונות ואע"פ שהוא אטום ואין כאן מאפיל האורה מ"מ אסור משום דוושא א"ר יוסי בכותל סודמין היא מתניתא ר"ל דהולך הכותל הזה כאורך הכותל השני אר"י בר"ב

מתניתא ר"ל ברייתא אמרה כן ובחלונות בין מלמעלן כו' מכנגדן שלא יאפיל את הצדדין אלמא דמשום צדדין היא דבעינן בחלונות ד' אמות כדי שלא יאפיל אבל כנגדן לאו משום שיאפיל החלונות אלא אפילו כותל אטום נמי בעינן ד"א דאל"כ אמאי מפרש שלא יאפיל הצדדים לפרש כנגדן ממש א"ו דכנגדן לא בעינן חלונות אלא אפילו כותל אטום נמי בעינן ארבע אמות. וע"ז מסיק ותני כן מרחיקין הכותל מן החלון כמלוא חלון אלמא דהיא מן הצדדין דסגי בטפח כמלוא חלון כדכתב הרא"ש ז"ל ובב' צדדים בעינן ד"א כדאיתא בבבלי דף כ"ב ע"ב ע"ש:

הלכה ה

א"ר אלעזר הדא דתימר לימין אבל לשמאל זוקף מיד. פי' דקאי על הכותל מן המזחילה ד"א כדי שיהא זוקף את הסולם משמע דאין לו רשות שיעמוד הסולם שם בקביעות אלא כ"ז שצריך לנקות המזחילה מטריח ומביא סולם ומתקן המזחילה ואח"כ מחוייב להסיר הסולם מן החצר הדא דתימר דוקא בימין החצר ר"ל שהוא כל עיקר הכניסה והיציאה בחצר אבל אם היא בשמאל החצר ר"ל דהיא בחצר מן הצד יש לו רשות לזקוף מיד שיעמוד הסולם בקביעות:

הלכה ו

הדא דתימר בשאין דרך הרבים מפסקת בינתים אבל בזמן שמפסקת לא בדא ר"ל אימתי ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי היא של בעל השובך דוקא כשאין דרך הרבים מפסקת אבל אם היה דרך הרבים מפסקת כבר נתיאש ממנה בעל השובך:

הדא ילפא מההיא וההיא ילפא מן הדא ר"ל המתניתא דב"מ דאיתא שם במקום שהרבים מצויין שם הרי היא שלו ילפה מההיא דידן דבמתניתין תנן נמצא בין ב' שובכות מחצה על מחצה שניהם יחלוקו ולא הוי של מוצא משום דכיון דלא הוי אלא שנים והוי שביל של כרמים כדאיתא בבבלי ובירושלמי כאן דאין דרך הרבים מפסיקתן וכמו שפי' הרמב"ן ז"ל שאין עוברין בתוכו אלא אותן ב' בני אדם של הב' שובכות וע"כ לא שייך למוצאו כדקי"ל ראה סלע שנפלה משנים חייב להכריז משום דלא מיאש כדאיתא במס' ב"מ דף כ"ו ע"א וההיא ילפה מן הדא ר"ל מתניתין דידן ילפה מההיא דב"מ דברבים מצוין שם הרי אלו שלו וע"כ אי הוה הכא שלשה שובכות ובדרך הזה עוברין שלשה בני אדם של אותן ג' השובכות הרי היא של מוצאו:

הלכה י

אמר ר' יוסי ויאות אמר שאם אומר שרשין עיקר הן לביכורים. זה קאי אפ"ק דמס' ערלה ה"א ע"ש ואגב גררא מייתי הכא כדרך הש"ס הזה:

פרק ג

הלכה א

א"ר יוחנן שמענו מהולכי אושא משור המועד למדו ע"ז מקשה לו רבי יוסי אמר ר' יוסי מאן אית ליה שור המועד לג' ימים לא ר' יהודא דאי ר"מ סגי דידי בג' פעמים א"כ ה"נ סגי בג' פירי אלא ע"כ הילפותא דמשור המועד היא אליבא דר' יהודא ותנינן תמן ר' יהודא אומר לא אמרו ג' שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבוא לשנה האחרת א"כ מצינו דג' שני חזקה היא מטעם אחר משום כדי שיהא באספמיא כו' ולא דיליף משור המועד אלא טעמא אחרינא היא ואי לר"מ הא ליכא למילף משור המועד כלל דהא סגי בג' פעמים וממנפ"ש קשה אי לר"מ הא ליכא למילף משור המועד ואי לר' יהודא הא א"צ למילף משור המועד. ונשאר בקושיא ועיי' בבבלי דף כ"ט ע"ב דפריך שם ולר"מ דאמר קירוב נגיחותיו חייב אכלה תלתא פירי בתלתא ירחי כגון אספסתא להוי חזקה כיון דילפית משור המועד והיא כההיא דירושלמי הזה דע"כ הילפותא דשור המועד הוא אליבא דר' יהודא:

ועבדים ר"ס אחוה דר"י בר זבדא בשם רב תינוק כ"ז שמושלך בשוק אביו או אמו מעידין עליו ר"ל דמעידין עליו שהם השכיבו את התינוק שהוא בנם אבל נאסף מן השוק צריך ב' עדים ואביו ואמו נעשין לו כב' עדים. ובבבלי פריך הגמ' מ"ט אמר רבא הואיל ויצא עליו שם אסופי וע"כ לפי שיטת הבבלי לפי טעמא דרבא לא מהני אפילו אביו ואמו ביחד כיון דכבר יצא עליו שם אסופי ע"כ צריך ב' עדים כשירים להכשירו אבל שיטת הירושלמי היא דלא כטעמא דרבא אלא כך מקובל הלכה זאת כדמסיק כל רבותינו שבגולה מעידין עלינו שכך שמענוהו והיא מג' דברים שנאמנין על אתר. וזהו שיעור לאלתר אם הוא עדיין במקום הראשון היא לאלתר אבל אם נטלטל למקום אחר אין זה לאלתר אבל לא אמרינן דהוחזק בפסול כיון שיצא ממקום הראשון ע"כ נאמנים אביו ואמו עליו ונפ"מ בין הוא עדיין במקום הראשון או שנטלטל למקום אחר לענין אם אביו לחוד או אמו לחוד מעידין או דאביו ואמו ביחד מעידין וע"ז פריך ר' אבוה וחשוד אדם לומר על אינו בנו שהוא בנו מה בין שהוא עדיין במקום הראשון או נזז למקום אחר כיון דלא הוחזק בזה בשתוקי וא"צ עדים כשרים להכשירו למה לא נאמן אביו עליו דאיזה חשד יש לחשוד את אביו בזה דלא נאמין לו אלא לאלתר דהוא מקום הראשון. דילמא בנכסי הגר איתאמרת פי' דקי"ל המציע מצעות בנכסי הגר ושכב עליהן קנה עיי' במס' ב"ב דף נ"ג ע"ב וע"כ חשוד הוא לומר אני היא שהצעתי ושכבתי את בני כדי שיקנה בזה נכסי הגר אבל בשוק לא נאמרה הלכה זו. א"ל הרי כל רבותינו בגולה מעידין עלינו שכך

שמענוהו מפי רב אדא בר אבוה. ע"ז אמר ר"ח הדא דתימר בתינוק שאינו מרגיע אבל בתינוק המרגיע כיון דמרגיע יכול להיות שהוא מקום השני ואינו אתר הראשון ואינו נאמן אלא באתר הראשון. והוי כדאמר ר"י עגלים וסייחים המקפצין ממקום למקום אין להם חזקה. ושייך הסוגיא הזאת לכאן על הא דקתני לענין חזקה עבדים ומוקמינן בקטן המוטל בעריסה דיש לו חזקה משום שאינו מרגיע כדאיתא בבבלי דף ל"ו עיי"ש. ואיידי דקאמר ר' אבוה דילמא בנכסי הגר איתאמרת מביא הגמ' הנך דינים דבסמוך דבנכסי הגר שם המימרא אמר רב אבדומא נחותא בנכסי הגר איתאמר ומימרא דר"ח אר"י בגין דלא תימר קשיא לשמואל את מר בנכסי הגר איתאמרת. ומסמיך אח"כ עוד המימרא דאמר ר"ח בעניני קנין ואח"כ מסמיך ומסיק הא דר' בא בשם ר"ח דג' הן שהן נאמנין לאלתר החיה וכו' זהו תמצית הסוגיא הזאת:

הלכה ב

ר"ש בשם ר' יונתן כשם שחלוקין כאן כו' הרמב"ן ז"ל מפרש בשם המדרש ומובא במה"פ ז"ל:

הלכה ד

תמן תנינן מודה ר' יהושע באומר לחבירו כו' ראובן אוכל שדה בחזקת שהוא שלו. והביא שמעון עדים שמת אביו מתוכה מפקינן לה מראובן ויהבינן לשמעון פי' דשמעון הביא עדים ששעה אחת קודם מיתת אביו הי' השדה ביד אביו וכההיא דבר חמוה דר' ירמי' טרק גלי' כו' במס' ב"ק דף קי"ב ובשו"ע חו"מ סי' קמ"ט ס"ג דאפילו החזיק כל ג' שנים בחיי האב אך בעת מיתת האב היתה שעה אחת ברשות האב ומת מתוכה אין חזקתו חזקה חזר ראובן והביא עדים שלא מת אביו מתוכה ס"ל לרב נחמן בר יעקב דהשתא חוזר לראובן כמו אלו הי' בשעה הראשונה ב' כתי עדים כת אחת אומרת שלא מת אביו מתוכה. וכת אחת אומרת שמת מתוכה דהוי מוקמינן בחזקת ראובן ה"נ אפילו השתא דיצאה מת"י לת"י שמעון כשיש ב' כתי עדים הרי הוא בחזקת ראובן. ורב ס"ל כיון שיצאה מת"י ראובן לת"י שמעון הוי השתא ראובן המוציא ותרי לגבי תרי הרי השדה בחזקת שמעון דהממ"ח עליו הראיה. ובמס' כתובות פ"ב מסיק הגמ' דלכו"ע אי משעה הראשונה שנים אומרים מת אביו מתוכה ושנים אומרים לא מת אביו מתוכה שהשדה בחזקת ראובן ולא נחלקו אלא לאחר שיצאה לרשות שמעין דלרב נחמן בר יעקב מחזירין לי' לראובן ולרב הוי כעת ראובן הממחע"ה:

מי מודיע זה לא שייך הכא אלא אגב גררא דקאמר השדה בחזקת בעלי' קיימא והממע"ה מייתי להאי דגרסינן נמי השדה בחזקת בעלי' קיימא והמוציא מחבירו עליו הראיה כדרך

הש"ס הזה ובפרט בסדר הזה והאי ענין מפורש היא במס' קידושין בירושלמי פ"ק ה"ה חד בר נש מי דמיך אמר ינתנו כל נכסי לפלוני חזר ואמר כתבו ותנו ר"א ורבי שמעון בר יקום ועלון עובדא קומי ר' יוחנן אמר אם אמר לזכותו ד"ה זכה ואם לזכותו בכתב כ"ע מודי שאין אדם מזכה בכתב לאחר מיתה מי מודיע תיפתר שהיו שם עדים יודעים ר"ל העדים שהיו בשעת מיתה שאמר לפניהם. הגע עצמך שאין שם עדים יודעים. אמר ר' יוסי לעולם השדה בחזקת בעלי' ומוציא מחבירו עליו הראיה ע"כ לשון הגמ' במס' קידושין פ"ק ה"ה ונסיב אגב גררא הכא כדרך הש"ס הזה וז"ב כשמש להרגילין בש"ס הזה. וכן לקמן בה"ו אר"ז עד זומם אינו נפסל בב"ד ושם הרגיש הפ"מ ז"ל דשייך למס' ב"ק עיי"ש ולא הבנתי מדוע לא כתבו כן הפ"מ ז"ל והציון ירושלמי ז"ל והנו"י ז"ל:

הלכה ח

ר"ל אמר להאריך ולהרחיב היינו כאוקימתא דר"ח בבבלי שאם הי' ארוך מקצרו ר"י אמר לכל אותו הרוח פי' כאוקימתא דשמואל בבבלי שם ע"ז קאמר הגמ' והתנינן המזחילה יש לה רשות ד"א אית לך מימר כל אותו רוח פי' דמביא ראי' לאוקימתא דר"י דמרזב אין לו חזקה הוא ע"כ לכל הרוח מדמסיק דבר והפוכו דהמזחילה יש לה חזקה וע"כ אי תימר כר"י דמרזב אין לו חזקה לכל אותו הרוח ניחא דאית לך מימר במזחילה דבר והפוכו דיש לו חזקה ד"א להעמדת סולם לכל אותו הרוח דאינו יכול בעל החצר למימר לבעל המזחילה איחד מקום מיוחד להעמדת סולם. משום דשמא תתקלקל היום כאן ולמחר כאן. ודכותי' דבר והפוכו המרזב אין לו חזקה היא דאין לו חזקה לכל אותו הרוח. משא"כ לרשב"ל דמרזב אין לו חזקה להאריך ולהרחיב מאי אית לך מימר גבי מזחילה דיש לו חזקה דבר והפוכו להאריך:

אמר ר"ה לא אמרו אלא בחצר דלפיכך חלון המצרי אין לו חזקה כיון דאינו יכול להכניס ראשו לתוכו ולהביט לחצר אבל לגגות אפי' למעלה מד"א מעכבו שיכול מרחוק להביט על תשמישו שבגג חבירו אף דלא יכניס ראשו לתוכו:

פרק ד

הלכה א

סוף דבר מעקה הי' אחורי בתים מקיפין אותו פי' דמיבעיא לי' אם דווקא' בשיש לו צורת מעקה דווקא ואפי' בתים מקיפין אותו מכל צד ונמצא דמוקף הגג מכל הצדדים אך דאינו צורת מעקה. ע"ז קאמר נשמעיני' מן הדא רי"א אם יש לו צורת הפתח אע"פ שאינו גבוה עשרה טפחים מכלל דבגבוה עשרה טפחים לא בעינן צורת הפתח וכמו כן לא בעינן נמי

צורת מעקה. ע"ז מדחה הגמ' אמרין והוא שיש שם מעקה גבוה עשרה טפחים דאע"פ דבגבוה עשרה טפחים מ"מ בעינן מעקה גבוה עשרה טפחים. אבל כשאינו צורת מעקה לא מהני עשרה טפחים:

הלכה ב

תמן אמרין אדמון ור"ע. ובמס' כתובות פי"ג גרסינן אמר ר' ירמי' אדמון ור"ע שניהם אמרו דבר אחד דקס"ד דטעמא דר"ע משום דכיון דיש לו שדה אח"כ דיש לו דרך וזהו טעמא דאדמון דבאבדה דרך שדהו דע"כ יש לו דרך. וע"ז מדחה ר"ל דר"ע וחכמים פליגי בסתם דטעמא דר"ע דמוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי דבע"ר מוכר אבל באם הותנו בפירוש דיש לו דרך לכו"ע יש לו דרך והכא אפילו ביש לו דרך בברור ס"ל לרבנן דאין לו דרך משום דכל חד וחד מדחי לי' כן מסיק הגמ' במס' כתובות בפירוש עיי"ש:

הלכה ד

רבי יצחק שאל ע"ד דרבנן מכר לו חצר סתם ר"ל ע"כ לא שמעינן לרבנן אלא במכר לו חצר סתם. אז נמכר אך בתים בורות שו"מ אבל לא מטלטלין. אבל מכר לו בתים בושו"מ אבל לא את המטלטלין. ר"ל אבל אם מכר לו החצר ופרט גם בתים בושו"מ בזה ג"כ אמרינן אבל לא את המטלטלין או דילמא דלישנא יתירה לטפוי קאתי דהא מה שפרט לו בתים בושו"מ הוי לישנא יתירה ואפשר לטפוי קאתי לרבות הכל אפילו מטלטלין דס"ל לר' יצחק דהאי וכל מה שבתוכה דקני מטלטלין לאו משום דנכלל בי' ממילא מטלטלין. ז"א אלא משום לישנא יתירה לטפוי קאתי וע"כ מסיק וכן שאל ר' יצחק על דר"א אם אמר כל מה שבתוכה דלטפוי קאתי לר"א הוי רק לטפוי בתים בושו"מ או אפילו מטלטלין. ע"ז אמר ר"י אנא אייתיתה מדבית לוי היו שם חצירות פתוחות לפנים. ובבבלי דף ס"ח ע"א גרסינן חניות פתוחות לפנים כו' פתוחות לפנים ולחוץ אלו ואלו מכורות. אלמא דכל דיש לאמר דנכנס בכלל המכירה דרשינן לטובות הלוקח:

הלכה ח

רבי בא בר טבליי בשם רב שכן דרך הנותן כו' כו' מה אמר במקדיש כפי' הפ"מ ז"ל: נשמעיניה מן הדא גי' הרמב"ן ז"ל מובא בפ"מ ז"ל דה"ג ר"א שאל על כל התורה הושבה או על הראשונה הושבה נשמעינה מן הדא האחין שחלקו יש להן דרך זע"ז ואית דבעי מימר הכי אמר ר"א האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולן המחזיק בנכסי הגר כו'. וכך נראה פירושו ר"א שאל זו ששנינו במד"א במוכר אבל כו' על כל התורה כולה ששנו כאן במוכר שדהו הוא חוזר דהיינו אפילו דרך לומר שאף לדברי חכמים א"צ ליקח לו דרך או על הראשונה בלבד דהיינו אבל לא מכר מחיצת הקנים וכו' ומוכח דעל הראשונה

הושבה שהרי שנו כאן אחין ותניא יש להם דרך זע"ז אלמא בעין רעה חולקין במכר לענין דרך. ואית דבעי מימר דר"א גופי' פשטי' ממתניתן דקתני אחין ומחזיק בנכסי הגר והתם ל"ל אכולה שאם החזיק בנכסי הגר בשדה זו וודאי אין לו דרך על שדה אחרת עכ"ל הרמב"ן ז"ל וכן הא דמסיק המקדיש את השדה הקדיש את כולן הוא נמי דע"כ דאין דרך בכלל דפשיטא דאם הקדיש שדהו אין לו דרך על שדה אחרת. ומכאן סייעתא למה שפירשתי במס' ברכות פ"ב ה"ג ובמס' מע"ש פ"ג ה"ו ובמס' ביכורים פ"ב ה"ב דלשון הושבה דנמצא בש"ס הזה הוא כמו השוו דבזה נחלקו ובזה השוו כדאיתא במס' שבת ד' י"ח בו ביום נחלקו ולמחר השוו וה"נ ה"פ על כל התורה השוו דלא נחלקו ר"ע וחכמים בדרך אך במוכר אבל בנותן מתנה השווה דא"צ ליקח לו דרך וכן אי קאי על הראשונה בלבד השוו לענין הנך מילי דאיתנוהו בתוך השדה כגון חצר דנחלקו ר"א וחכמים וכן לענין בית הבד דנחלקו ר"א וחכמים וכך לענין סנטר דפליגי רשב"ג ורבנן במה ד"א במוכר אבל בנותן מתנה השוו דנותן את כולן:

ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדין השקמה מפני שיונקין משל הקדש מפני ששייר לו דרך אם לא שייר לו דרך אף הן יונקין משל הקדש ה"פ דהנה הא דס"ל לר"ש דיונקין משל הקדש אף דקונה ב' אילנות שייך היניקה לבעל האילנות כ"ז שהאילן חי כתב התוס' רי"ד ז"ל דהיא דבהקדש אפילו יתנה עם הגיזבר שיהא שייך היניקה להמקדיש אינו מועיל כלום משום מאן מחיל גבי' זולת אם יש לו הקרקע אז כב' שדות חשיבי ומשועבד שדה חבירו להיניקה דט"ז אמה. מפני שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. עיי"ש באריכות וההסבר לזה למה נשתנה יניקה מן דרך דדרך שייך לבעל הגת והשובך בשדה דהקדש משא"כ יניקה היא פשוט דבדרך שיש לו על שדה הקדש לא יצא השדה לחולין אלא דהוי הקדש ואך משועבד לבעל האילן ולהגת ולהשובך דרך לעבור בשדה הקדש משא"כ היניקה כשתניק לאילן דהדיוט יצא היניקה לחולין ומה מועיל שיתנה עם הגיזבר שיהא היניקה לחולין דהיניקה לא תתקדש הא כיון דהקרקע הוי הקדש הוי ממילא היניקה הקדש כיון דהיניקה בא מקרקע הקדש והוי כמו דמתנה דההקדש לא יהי' קדוש משא"כ בקנה הקרקע וכ"כ הרשב"א ז"ל בתשו' סי' תקס"ג עיי"ש דזה אי איפשר ששדה הקדש תינוק לאילן של הדיוט עיי"ש. וע"כ נתבאר הסוגיא הזאת שפיר וכיון דקאמר הגמ' דע"כ רבי שמעון סבירא ליה כרבנן דשייר לו דרך דכשמשייר לעצמו דבר אינו משייר באופן שיצטרך לקנות לו דרך לזה הדבר שמשייר אלא שמשייר דבר משויר דבר שלם ולא יצטרך לקנות דרך. וע"כ בור וגת ושובך דמשייר לא צריך לקנות דרך וכן חרוב המורכב וסדין השקמה שייר לו דרך. ולפ"ז

ממילא היניקה דלא מצי לשייר בהקדש וע"כ הקדיש חרוב המורכב וסדין השקמה דל"ל דמשייר לעצמו חרוב המורכב וסדין השקמה כמו בהדיוט ז"א דא"כ יצטרך לקנות קרקע דהא בהדיוט לא קנה קרקע אלא היניקה בלבד. דהירושלמי לא סבירא ליה כשיטת ר"ה בבבלי דף ע"א ע"א דבהדיוט קני קרקע משום מגו דנחית בשייר איניקה נחית בשיור אכולהו ז"א אלא דבהדיוט לא קני קרקע אלא היניקה שייר לעצמו ממילא דבהקדש שאינו יכול לשייר היניקה ממילא לא שייר לעצמו החרוב וסדין השקמה משא"כ אם לא שייר לו דרך לבור וגת ושובך נמצא דאף הן יונקין משדה הקדש. ואלא יצטרך לקנות דרך מהקדש ואמרי' דשייר לעצמו וצריך לקנות לו דרך ואמרינן דשייר אדם לעצמו דבר ויקנה לזה עוד דבר מן הלוקח וההקדש א"כ כמו כן נימא בהחרוב המורכב וסדין השקמה דשייר לעצמו וצריך לקנות לו קרקע מן ההקדש:

פרק ה

הלכה א

מלקטין עשבים מכל מקום חוץ משדה תלתן כן הגי' הנכונה מהאי סוגיא במס' כלאים פ"ב ה"ג וכן גרסינן שם. תניי יהושע היו מלקטין עשבים מכל מקום חוץ משדה תלתן ר' יעקב בר אחא בשם ר' יצחק בר נחמן כשזרעה לעמיר היא מתניתא והא תנינן וכן תלתן שהעלת מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש ר"י בר אחא בשם גרמי' כשהעלת לזרע אמר ר' יוסי וכי לא בא יהושע לפרש אלא לעוברי עבירה עבר עבירה אסור משום גזל לא עבר עבר עבירה מותר משום גזל הוי לא שניא היא שזרעה לזרע היא שזרעה לעמיר. והתנינן וכן תלתן שהעלת מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש אם את שדעתו עליהם יחייבו אותו לנכש ר' אחא בשם ר' מיישא רוצה הוא בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו. ר' יוסי לא אמר כן אלא שבסוף הוא רוצה בהם כאלו עקורין ומונחין לפניו מעתה מצא כלאים בכרם יהו אסורין משום גזל שבסוף הוא רוצה בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו. כאן יש לו עם מי להכנס וכאן אין לו עם מי להכנס ר"נ אמר ר' מני בעי הגע עצמך שיהי' שם שדה אחרת של תלתן סמוכה לו הרי יש לו עם מי להכנס. מיליהון דרבנין פליגין דאמר ר' זריקן בשם דבית ר' ינאי כל הספיחין מותרין חוץ מן העולין בשדה בור בשדה ניר בשדה כרם ואמר חוץ משדה תלתן שזרען לזרע. עד כאן לשון הגמרא שם. תנאי יהושע כשזרעה לעמיר היא מתניתא. דבזה ניחא לי' אבל בשעלתה לזרע לא ניחא לי' לבע"ב בזה משום דמין זה מפסיד התלתן. והא תנינן וכן תלתן שהעלת מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש אלמא דלא ניחא לי' לעשבים ואין לחשוד אותו שזרע בכיוו בכאן

משום דהעשבים מפסידין את התלתן ומשני ריב"א בשם גרמי' דמיירי בעשבים שהעלוה לשם זרע דעשבים הללו מפסידין התלתן ובעשבים הללו מותרין משום גזל ואין בו תנאי יהושע ע"ז מקשה ר' יוסי א"כ מה שאסר יהושע משום גזל לא אסר אלא אותן העשבים דהוי בעוברי עבירה דאותן אסורין משום גזל אבל עשבים דאין בהן עבירה מותרין משום גזל בתמי' א"ו דפשיטא דלא שנייא בין לזרע בין לעמיר בכולהו אסר יהושע אפילו לזרע דמותר משום כלאים. ע"ז מקשה כיון שדעתו עליהן דקאמרת אסורין משום גזל א"כ ניחא לי' לבעה"ב אע"פ שמפסיד התלתן א"כ יהא חייב לנכש דהא יחשדו אותו שזרען הוא. ע"ז משני ר' אחא בשם ר' מיישא רוצה הוא בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו ר"ל דלעולם לא ניחא לי' מה שעלו בכאן ורוצה שיהי' עקורין ומונחין יהי' עבורו אבל לא שיטלם אחר. ופריך א"כ לפ"ז כלאי הכרם יהא אסור משום גזל דאף דניחא לבעה"ב שיעקרום כדי שלא יאסור את כרמו בשיוסיפו מאתים אבל כ"ז להניח לפניו ולא שיטלם האחר לעצמו א"כ קשה על תירוצא דר' אחא בשם ר' מיישא. ע"ז קאמר דר' יוסי לא אמר כן אלא שבסוף הוא רוצה בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו. ר"ל דאף שלכתחלה לא הי' רוצה שיעלו העשבים ויפסידו את התלתן מ"מ לאחר שעלו וכבר הפסידו נמצא דלבסוף הוא רוצה שיהי' מונחין לפניו ולא ביאר עדיין טעמו וע"כ מקשה א"כ קשה נמי לדידי' ג"כ מכלאי הכרם שלבסוף הוא רוצה קודם שעלה למאתים. וע"ז מסיק טעמו כאן יש לו עם מי להכנס וכאן אין לו עם מי להכנס ר"ל דבכלאי הכרם לא ניחא לי' ג"כ בסוף שעלה כלאים במקום הזה טוב יותר שהי' עולה במקום אחר ויכנסם ממקום אחר משא"כ בעשבים של תלתן ניחא לי' בסוף שעלו אצל תלתן דעם התלתן יכנסם אבל בלא תלתן אין לו עם מי להכנס דבפ"ע לא חשיב כלל הילכך הגם דלכתחלה אינו כדאי ההפסד דתלתן אבל בדיעבד שעלו כבר ניחא לי' על עצם העשבים שעלו בכאן עם התלתן דבלא תלתן לא הי' לי' עם מי להכנס וניחא לי' בהרכבה הזאת. וע"ז פריך ר"נ אמר ר"מ בעי הגע עצמך שהיתה לו שדה אחרת של תלתן סמוכה לו הרי יש לו עם מי להכנס וא"כ לא ניחא ליה מהרכבה הזאת מה שעלו ביחד עם התלתן דהא אז הי' ניחא לי' שלא יעלה ביחד עם התלתן. ע"ז אמר מיליהון דרבנן פליגין ר"ל על קושית ר' מנא דר"מ סבירא ליה דתלתן עם עשבים דומה לכלאי הכרם כמו דכלאי הכרם מותר משום גזל כמו כן תלתן בעשבים מותר ואילו מיליהון דרבנן פליגין ע"ז דאמר ר"ז בשם דבית ר"י כל הספיחין אסורין ר"ל משום גזל חוץ משדה בור וניר. ובשדה כרם ר"ל כלאי הכרם מותרין משום גזל ואי כר"מ קשה יאמר גם חוץ משדה תלתן של זרעים אלא וודאי דכלאי הכרם לא דמי לשדה של תלתן לזרעים דבשדה תלתן לזרעים אסור משום גזל:

תמן תנינן המוציא מת בתחלה מושלך כדרכו נוטלו ואת תבוסתו. משנה הוא בפ"ט דמס' נזיר. ובסיפא שם גרסינן מצא שלשה בודק הימנו ולהלן עשרים אמה כו' אמר ר"ח זאת אומרת מת מצוה מותר לפנותו דתנינן נוטלו ואת תבוסתו כו' ואי ס"ד דמ"מ אסור לפנותו. א"כ ניחוש דילמא מ"מ הוא דקסבר ר"ח דמ"מ מצוי ג"כ. וכן איתא בירושלמי מפורש בפ"ט דמס' נזיר א"ר זעירא לא מסתברא דלא מת מצוה אסור לפנותו דקנה מקומו שאם אומר את דמותר לפנותו אילו הואיל ומאבדין כל השדה לא כל שכן שמותר לפנותו ר"ל מה מת מצוה הידוע שיש כאן מת מצוה מותר לפנותו ולא קני המקום אף על גב דלא הפסיד לבעל השדה אך מקום הזה ולא כל השדה דהא אינו צריך לבדוק כל השדה דהא מת מצוה ידוע הוא ואעפ"כ אמרינן דלא הקנה בעל השדה לקברו של זה ולא קנה את קברו. הכא במת שאינו ידוע דכ' הכ"מ ז"ל דכיון דלא היו יודעין בו מסתמא נקבר שם שלא מדעת בעל השדה ובגזילה הקבירוהו שם כדפירש"י ז"ל במס' סנהדרין דף מ"ז ע"ש ובכ"מ ז"ל פ"ט מה' טו"מ ה"ה ע"ש דמאבדין ע"י שנקברו שם את כל השדה דהא צריך בדיקה בכל השדה ובלא בדיקה כל השדה אסורה פשיטא דלא ניחי' לי' לבעל השדה מה שנקבר שם ופשיטא דמותר לפנותו ומאי קמ"ל התנא בזה דהא בסיפא בנמצא ג' כל השדה אבודה ופשיטא דלא קני מקומן ומאי קמ"ל שם דמותר לפנותו א"ו ממה דפשיטא לתנא דמ"מ אסור לפנותו לפום כן צריך מתניתא. ר"ל דקמ"ל דלא חיישינן שמא מת מצוה הוא ואסור לפנותו וקמ"ל התנא דלא חיישינן למ"מ משום דמ"מ לא שכיח. וכן ס"ל לר"ז בירושלמי דלפיכך לא חיישינן למ"מ משום דמ"מ לא שכיח. אבל ר"ח ס"ל שם דשכיח ומדלא חיישינן למ"מ ש"מ דמ"מ נמי מותר לפנותו וכדמסיק אמר ר"ח אתיא כמאן דמר מ"מ מותר לפנותו. כדמסיק אני אומר בשבילי הרשות נקבר בתמי' דהא מסתבר יותר לתלות במ"מ מלתלות דנקבר בגזילה דמאי תימר אני אומר דבשבילי הרשות נקבר בתמי' דקברו בעת שלא הי' הפסד לבעל השדה דהי' בשבילי הרשות משתיעקר התבואה עד שתרד רביעה שני' כדאיתא בסמוך. ז"א דבזה לא שייך שבילי הרשות [זולת במסלקין כדאיתא בסמוך] וחש לומר שמא מת מצוה הי' ואין מתי מצוה מצוין ומוטלין בתמי' דסבירא לי' לר"ח דגם זה דבר מצוי וטוב יותר לתלות במת מצוה משנקבר בגזילה וכי יש לומר דבשבילי הרשות מותר לקבור בתמי':

הלכה ג

רבי יצחק שאל מכר חצי הראש מכר חצי רגלים כו' פי' דבסתם מכירת ראש נכלל בכלל ראש מה ששייך להקני' לפי מנהג המדינה אבל אם מדקדק ומתנה בפירוש חצי ראש א"כ דווקא הוא חצי הראש ולא יותר או דילמא אפילו במדקדק נמי הכונה הוא כפי

מנהג העולם. וכעין זו איתא במס' נדרים דף כ"א ע"א א"ל רבינא לר"א טפי מסלע כו' עיי' בר"נ ז"ל דמפרש דמיבעיא לי' כיון דמדקדק ע"כ דווקא קא"ל או לא עיי"ש. ע"ז קאמר נשמעני' מן הדא מכר לו יד כמו שהוא כו' אינו מנכה לו מן הדמים משום דלוקח לפי מנהג העולם שצריך הלוקח ליתן המתנות לכהן בלא נכוי דמים. אבל אם לקחן במשקל ומדקדק עמו ע"כ דלא לקחן ע"פ מנהג העולם. ע"כ גם כאן במכר לו בדיקדוק חצי הראש הוי כמו שלקח במשקל ודווקא קאמר לי' ולא לפי מנהג העולם בסתם:

פרק ו

הלכה א

ר"ח בר בא שאל סאה תרומה שנפלה לתוך מאה של חולין כהן וישראל מהו שיחלקו את השבח פי' דכיון דנפלה התרומה בחולין נתבטל לה ונעשה כולה חולין ויכול לסלק להכהן בדמים בדמי תרומה כשיטת רש"י ז"ל במס' בכורות דף כ"ב ע"ב עיי"ש. א"כ במה שעולה היוקר דמי חולין על התרומה טוען הכהן הסאה שלי נשבח. והישראל טוען ע"י הכרי שלי נשבח אם יחלקו השבח ביניהן. ונשאר האיבעיא דלא איפשטא בכאן אבל במס' תרומות פ"ה שם פשט הגמ' הדין ומייתי לה הכא איבעיא הזאת משום איבעיא אחריתי דמביא בשם ר' יצחק בר טבליי. ואח"כ ראיתי שפי' כן בנו"י ז"ל:

רבי יצחק בר טבלי' שאל סאה תרומה שנפלה לתוך מאה של חולין צ"ל בהיפוך סאה חיטין שנפלה לתוך סאה שעורין מוכר ולוקח מהו שיחלקו את השאר וכן גי' הפ"מ ז"ל וגירסא דמוכח היא. וה"פ דאם מכר לו לצבור לו צבור שעורין מאה סאה והפיל בתוכה סאה חיטים ונמצא דנשבח בגופו אבל למכור בשוק לא יקח אך דמי שעורין וע"כ מה שבין מקח הסאה חיטין השיווי ממש לבין הנשבח הציבור בגופו יחלקו המוכר והלוקח דהלוקח צריך לשלם לו לפי שבח העצם הציבור אף דלא עלה בדמים אבל לא לפי שוויין סאה של חיטים. ע"ז פשיט מהא הבורר צרורות מתוך כרייו של חבירו חייב לשפות לו משום דאפחתי' בדמים וישלם לו דמי חיטין כדאיתא בבבלי הגם דנשבח בגופו ואינו מנכה לו מה שנשבח בגופו משום דעיקר אזלינן בתר שיוו הדמים העומד למכור וחייב לשפות לו חיטין כנגד הצרורות שהבריר. וע"ז מסיק ר"ב ב"כ באומר צבור ואקנה כמו שפירשנו דכל האיבעיא והפשיטות הוא באומר לו הלוקח צבור לי כרי מאה סאין שעורין ואקנה והוא הפיל בתוכו סאה חיטים. משא"כ אם הי' ציבורין משעה ראשונה ואמר לו שיש כאן סאה אחת חיטין בזה צריך הלוקח לשלם לפי השבח שבגופו

דהא הגיד לו מתחילה שמוכר לו הכרי שנשבח בגופו ובודאי אדעתא דהכי שישלם לו עבור זה ועיי' בתוס' הרי"ד:

פרק ז

הלכה ב

הכא את מר הגיעו והכא את מר לא את הרובע בלבד מחזיר לו אלא כל המותר אמר מכיון שאת מוציאו לפחות מחבל מחזירו את למידה בחבל. פי' דמקשה הגמ' קושית הגמ' הבבלית כלפי לייא דהכי צ"ל למיתני ולא את המותר בלבד מחזיר אלא כל הרבעין דהא רבע הגיע אך כשיש מותר מחזיר וקמ"ל דאז אפילו רבע דהגיע גם כן מחזיר דאילו לפי לשון הזה ולא את הרבע בלבד מחזיר אלא כל המותר משמע דרבע לא הגיע ובשבילו מחזיר את המותר ובאמת הרבע הגיע אך משום המותר מחזיר הרבע והיינו דקפריך הכא את מר הגיע. והכא את מר ולא את הרבע בלבד מחזיר אלא כל המותר דמשמע דמחזיר המותר בשביל הרבע והא אמרת דרבע הגיע והול"ל ולא את המותר בלבד אלא כל הרבעים דהיא דמחזיר הרבע משום המותר. ע"ז משני אמרי מכיון שאת מוצאו לפחות מחבל מחזירו את למדה בחבל. וה"פ דהא קמ"ל התנא דלא תימא דהכי קאמר אם הותיר רובע לסאה הגיע יותר מכאן יעשה חשבון דאם הוי יותר מכאן אז יעשה חשבון מחלקים ויחזור חלק הרבע והיותר מכאן הכ"ש הגיע דלא מחזיר אך החלק הרבע אבל היתרון כ"ש לא מחזיר. ע"ז מדייק התנא וקמ"ל דלא את הרובע בלבד הוא מחזיר דיעשה חשבון אך על חלק הרבע ז"א אלא דאז מחזיר כל המותר אפילו הכ"ש דמשום דמחזירו את למידה בחבל דדינו אפילו הותיר כ"ש יחזיר וזהו העיקר דקמ"ל התנא דמחזיר המותיר כ"ש דדינו כמדה בחבל. אבל בבבלי תני רבין בר נחמן לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא כל הרבעים דס"ל דזה פשיטא דמותיר אפילו כ"ש יחזור אבל הא"מ דהרובע לא יחזיר כיון דאמר הן חסר הן יתר וויתר הרובע אך היתר לא וויתר. וקמ"ל התנא כמו דמחזיר היתר כ"ש כך מחזיר הרבעים. אבל בירושלמי משני דעיקר קמ"ל דמחזיר גם היתר כ"ש דהא"מ דתמיד אין להחזיר אלא הרובע בלבד ולא הרובע והיתר כ"ש ע"כ קמ"ל דדינו כמידה בחבל בהחזרת יתר כ"ש. א"נ והיא העיקר דה"פ דמקשה כאן כקושית הש"ס בבבלי דף צ"ד ע"ב אלמא היכי דבעי אהדורי כולי' מהדר ואמאי לא יחזור רק המותר בלבד אבל הרבע דאמרת ברישא הגיע אמאי יחזור. ומשני הגמ' דמחזירו את למידה בחבל וכתירוצא דהבבלי שם עיי"ש דכיון דסתם בית כור הוי

ב"כ דווקא כמאן דא"ל מידה בחבל אף דהן חסר הן יתר מבטל לי' וכיון דהוי יותר מרובע חזר הדין למידה בחבל ועל כרחך אפילו הותיר כל שהוא חוזר:

פרק ח

הלכה א

לא אם אמרתם בבת הבן שאינה באה אלא מכח האחין תאמרו בבת שאינה באה אלא מכח הזקן פי' והוי כאחין. אבל אינה כאחין אלא באה מכח הזקן והוי כההיא דאיתא בבבלי דף קמ"א ע"ב מה לבת הבן שכן יפה כוחו אצל אחין והיינו דקאמר שאינה באה אלא מכח אחין שכל שעיקר כוחה הוא מכח האחין משא"כ בת שאין לה כח אחים אלא באה מכח זקן ר"ל המת אבי' וע"כ הורע כוחה במקום אחין:

ת"ל וכל בת יורשת נחלה כו' עד כדון בן את האב כו' כו' עד כדון בת בן כו' כו' נראה לפי עניות דעתי ברור דהאי ת"ל וכל בת יורשת נחלה דנדפס בכאן קודם עד כדון בן את האב נדפס בטעות ומקומו היא קודם עד כדון בת בן כו' וקאי אמתניתן כסדר דנקט האב את הבנים. ע"ז מפרש הגמ' עד כדון בן את האב האב את הבן מנין דילמא אחין דהוא בנו של האב קודם לאב כדפריך בבבלי. ע"ז קאמר ק"ו מה הבן שאינו בא אלא מכח האב הרי הוא יורשו ר"ל הא האחים באים מכח שהם בני אביו הרי הם יורשים אותו האב שאין הבן בא אלא מכחו לא כ"ש ונמצא דהאב קרוב יותר מבניו להמת וא"ק הקרוב קרוב קודם. וע"כ ל"ל דירשו אותו ביחד האב עם בניו. ז"א כיון דכח האב קרוב יותר וא"ק הקרוב קרוב קודם ואינו יורשים ביחד אלא הקרוב קרוב קודם דוחה את השני. והשתא מפרש הגמ' במתניתן האיש את אמו מנ"ל ת"ל וכל בת יורשת נחלה כו' אבי' משבט אחד ואמה משבט אחר כו' כדאיתא בבבלי דף קמ"א ע"א עיי"ש וע"ז פריך עד כדון בת בן מנין ומסיק ק"ו כדאיתא בבלי דף קי"א ע"א עיי"ש:

הלכה ג

כתיב בכל אשר ימצא לו וגו' כיצד יורש בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אבי אביו נוטל פי שנים (ותיבת כיצד השני מיותר) מנכסי אביו ואין נוטל פ"ש מנכסי אבי אביו. משום דיורש את אבי אביו בכח של אביו ולא דיורש את אבי אביו אלא דיורש את אביו בראוי כבמוחזק משום דכ"ר אשר ימצא פרט לראוי גבי חלק בכורה מכלל דחלק פשוט יורש בראוי כבמוחזק וכיון דאביו אינו בכור נוטל חלק בחלק עם אחי אביו. משום דהוא אינו יורש את אבי אביו אלא נקרא יורש את אביו משום דירושה שייך בראוי לאביו כבמוחזק וע"כ יורש את אביו מה שנפל לאביו אחרי מותו מאבי אביו וכיון דאביו אינו בכור. ע"כ

כשחולק עם אחי אביו אינו נוטל חלק בכורה אע"פ דהוא בכור אך אם הי' אביו בכור נוטל פ"ש מנכסי אבי אביו דנוטל מכח חלק בכורה של אביו וכל עיקר דקמ"ל דירושה שייך בראוי כבמוחזק ע"כ יורש את אבי אביו בכוחו של אביו:

הלכה ד

רבי לא השווה את הבכורה לאחין ר"ל דהורה לכתחלה להשוות הבכור לאחין משום מתנה אמר לון ר"ח ולא קריא הוא לא יוכל לבכר אמר ר' לעזר העבודה שיכול אלא שאינו רשאי אי כן יכול משום מתנה פי' דבקרא כתיב לשון לא יוכל וקס"ד דהכי משמע דאינו בכחו לעשות בן פשוט בתורת בכור וליתן בירושה לבן פשוט בתורת בכור כיון דאינו בכור דכמו דאינו יכול לשנות ולעשות מעפר זהב ע"ז הוי אזהרת הל"ת אבל מה שיכול ובכוחו לעשות דהיינו במתנה יכול ליתן ב' חלקים לפשוט. ע"ז לא הוי הל"ת והל"ת היא אך על מה שאינו יכול. ואמר ר"א העבודה שיכול אלא שאינו רשאי דה"פ הקרא לא יוכל הוא דאינו רשאי אפילו מה שיוכל ואם כן מה היא היכול היא משום מתנה אלמא דאזהרת הכתוב דאפילו לשם מתנה נמי אסור לכתחילה אך בדיעבד דבריו קיימין משום דעביד מהני כל קנין הנעשה באיסור דמהני בדיעבד כדאיתא בחו"מ סי' ר"ח משא"כ באומר בני בכור לא יטול פ"ש בני לא ירש. וכשאומר הפשוט ירש רלק בכורה זה מתנה על מ"ש ב"ת דירושה לא שייך בפשוט חלק בכורה. ובכור לא יטול פ"ש הוי מתנה עמ"ש ב"ת כיין דהוא בכור האיך לא יטול פ"ש בני פלוני לא יירש הוי ג"כ מתנה עמשב"ת דהאיך בן לא ירש דזהו הכל ההיפוך מן התורה משא"כ בלשם מתנה הגם דנעשה באיסור הוי ככל מקח הנעשה באיסור דקיים בדיעבד דמקח הנעשה באיסור ומתנה עמשב"ת ב' ענינים הן. וא"כ קשה על הא דר' לא דהורה לכתחילה להשוות הבכורה לאחין. א"נ יש לפרש דר"ח אמר לון והוא לחבריא על הדא פיסקא דר' לא ולא קריא היא לא יוכל לבכר בתמי' א"כ מוכח בפירוש דדווקא על מי שלא יוכל אזהר רחמנא אבל לא על מה שיוכל. וא"כ פשיטא הוא דר"ח ואתא ר"א ופליג ואמר העבודה שיכול אלא שאינו רשאי ומסיק הגמ' ומפרש דברי ר"א דאם כן לדברי ר"א יכול משום מתנה ועכ"ז אזהר רחמנא:

הלכה ה

א"ל ואפילו כמ"ד ירתין כח ב"ד מיופה כמה דתימר תמן אין אדם מזכה בלשון מתנה והכא מזכה פי' כמו דאיתא בבבלי דף קל"א בין למ"ד ירתין בין למ"ד יטלון הא אין אדם מקנה לדבר שלב"ל אלא תנאי בית דין שאני ודכותי' אין אדם מזכה בלשון ירושה והכא מזכה משום תנאי בית דין שאני:

תמן תנינן רשב"ג אומר כו' הגי' הנכונה כמו שהוא במסכתא כתובות פ"ט מובא בפ"מ ז"ל:

מ"ט דרב בסוף הוא זכה בהם הרא"ש ז"ל במסכתא כתובות מפרש דלפיכך אינו יכול לסלק א"ע מירושתה מפני שהזכות בא לו בסוף ע"כ קודם שזכה אינו יכול לסלק א"ע דהוי כבן שסילק א"ע מירושת אביו:

אמר ר"י הלכה כריב"ב דמר ר"י מכרה ונתנה בדין הוא להיות קיים שבסוף הוא זוכה בהם כן הגי' במס' כתובות שם. ולמה אמרו מכרה בטל שלא תהא מברחת פי' דהנה בבבלי יליף טעמא דר"י ב"ב מקרא אבל בירושלמי שאל מ"ט דר"י ב"ב ולא מפרש טעמא אבל ר"י מפרש טעמא דלפיכך הלכה כריב"ב משום דיש לו רשות מה"ת להוריש לבנו אחד דדווקא בנותן בלשון ירושה לאיש אחר אז לא מהני דהוי מתנה עמשב"ת דאומר איש פלוני ירשני והוא אינו יורש משא"כ באומר בני ירשני שפיר דמי דלא הוי מתנה על משב"ת דהא באמת יורש הוא אך משום דמסלק השאר בניו מירושה והאיך יכולת בידו לסלקם מירושה בשלמא כשמוכר ונותן בחיו אז לא נשאר ירושה. משא"כ כשמוריש לאחד מבניו ונשאר אחריו ירושה האיך יכולת בידו לסלק בניו מירושה. ז"א דהא הבנים אין להם שום זכות בחיו על עזבון הירושה זולת כשהוריש מחיים אבל ירושה דממילא אין לבנים שום זכות מחיים ולפיכך אין בכח ביד הבן לסלק את עצמו מירושת אביו משום דכ"ז דאביו חי אין לו שום זכות על העיזבון שישאר אחרי אביו. וע"כ הלכה כרשב"ג דאם מתה ירשנה מפני שאין בכוחו לסלק א"ע משום דלבסוף הוא זוכה. וכיון שכן ממילא רשות ביד האב לסלק הבן מירושה אפילו שלא ימכור הנכסים בחיו וישאר אחריו ירושה מ"מ יסלק להבן משום דיזכה לבנו האחר בתורת ירושה. ובן אחד יזכה הירושה בתורת ירושה ובן השני לא יזכה דהא כ"ז שאביו חי אין לבן שום זכות בהירושה אפילו שישאר ירושה והזכות מתחיל לאחר מיתה לבסוף ע"כ בכח ביד האב להוריש לבנו האחר אך אין בכח האב להוריש לאיש אחר משום מעמשכב"ת דהא האחר אינו יורש. משא"כ כשמוריש בחיו לבנו האחד פשיטא דיש כח ביד האב להוריש בחיו ירושת של בן זה שלא זכה עדיין בו לבנו האחר בשלמא אם הי' זכות להבן מה"ת בחיי האב על הירושה שלאחר מותו אז לא הי' בכח להאב להוריש נחלה מבן זה לבן אחר אבל כיון דבחיים אין לו זכות כלל על הירושה דלאחר מיתה למה לא יהי' כח ביד האב לסלק בן זה מנחלתו ולהוריש בחיו לבנו האחר. וכיון דאין כח ביד הבן לסלק את עצמו מירושת אביו דלאחר מותו משום דבחיי האב אין לו שום זכות על הירושה שלאחר מותו ממילא יש כח ביד האב לסלק לבן אחד מירושה ולהוריש לבנו האחר. ונמצא דלשיטת

רב בטעמא דרשב"ג דאין להיורש שום זכות בחיי המוריש על הירושה דלאח"כ ממילא הלכה כריב"ב דלכן אמר ר"י הלכה כריב"ב כדמסיק דלבסוף הוא זוכה בהן ר' יוסטיני הו"ל עובדא שסילק הבעל מירושת אשתו קומי רבנן וחייבין דאינו יורשה ורשב"ל אמר לו דיחזיר לנכסיו דיורשה דאינו יכול לסלק עצמו משום דלבסוף הוא זוכה ע"ז פריך ר' ירמי' קומי ר"ז אמר רב בסוף הוא זכה בהן. ור' יוחנן אמר הלכה כריב"ב ורשב"ל אמר לי' איזל חות לנכסיך מאן אינון רבנן דר' יוסטיני. ומשני רבנן דר' יוסטיני דרבנן דר' יוסטיני הוא רבנן לבד מהנך רבנן:

הלכה ח

אמר ר' ינאי מודה רבי שאינו נותנו במתנת שכ"מ פי' דהירושלמי ס"ל משום דכיון דאמר לו ואחריך לפלוני לא זיכה להראשון אלא משום שצריך לפרנסתו וע"כ לא זיכה לו אלא כ"ז שהוא חי וצריך לפרנסתו ע"כ אם נתן במתנת שכ"מ אלאחר מיתה לא זכה המקבל מתנה משום דמעולם לא זכה הראשון אלא כ"ז שהוא צריך כשהוא חי [ולא כשיטת הבבלי דטעמא הוא משום דמתנת שכ"מ לא קנה אלא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך] ר"י אמר ולא במתנת בריא כיון שלא נטל מעות בעד צרכו אלא מתנה בעלמא ע"ז לא זיכה לו המזכה הראשון. כהדא חדא איתא כתבת נכסה לחד בר נש ר"ל דהי' נכתבה נכסי' מן הנותן לה הנכסים לאחרה לחד בר נש וצריכת וזבנה לבעלה. ר"ל דצרכה לפרנסתיה וכתבה לבעלה דאי הי' כתבה לאחר קי"ל האשה שמכרה בנ"מ בחיי בעלה כו'. והירושלמי ס"ל במס' כתובות פ"ט ה"א דבעל בנכסי אשתו יורש הוי ולא לוקח ואעפ"כ הבעל מוציא מיד הלקוחות משום תקנה שלא תבריח נכסיה מבעלה ותמכור ותאמר שלה היא. וע"כ אי לא היתה מוכרת לבעלה לא הי' בעל הלוקח ממילא. אך כשמכרה לבעלה הוי הבעל הלוקח שלה וכשמכרה לבעלה חל המכירה דלא שייך התקנה שלא תבריח. ר"ח בר מדייא אעיל עובדא קומי ר' יוסי האיך הדין כשמתה האשה אם הפלוני מוציא מיד הבעל. או דאליבא דרבי אין הפלוני מוציא מיד הלקוחות דלא כן אמר ר' ינאי שאינו נותן במתנת שכ"מ. ור"י אמר אפילו במתנת בריא משום דלא זיכה להראשון אלא כ"ז שצריך לצרכו והדא איתא מכיון דבעלה זקוק מספקא לה מזוני ולא כמתנת שכ"מ. ע"כ לפ"ז מוציא מיד הבעל. ע"ז אמר לי' עד כדון זקוק מספקא פיתא וקיטני דילמא ביעי בתמי'. דילמא תרנגולין בתמי' דהראשון דזכה לצרכו רשאי לימכר אף למיזבן ביעי ותרנגולי. וכן מסיק במס' כתובות שם ועיי"ש ובדברינו שם:

פרק ט

הלכה א

נשמעיניה מן הדא עמדו יתומין ומכרו כו' בירושלמי במס' כתובות פי"ג גרסינן ר"ח בעי הי' שם צ"ל לא הי' שם מזון שנים עשר חודש והקירו הנכסים נשמעיני' מן הדא דאמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן עמדו היתומים ומכרו שלהם מכרו אלמא דקאי ברשות היורשין. לא הי' שם מזון י"ב חודש מהו שיאמרו בנים לבנות טלו שלכם וצאו פי' דהרי אנו מקבלין חלקינו ביוקר ושלכם בשלימות נמצא דיש מזון י"ב חודש לשנינו דחלקינו אנו מקבלין בחצי ושלכם טלו וצאו וקפשיט מהמתני' הרי אנו מעלין על נכסי אבינו כו' ר"ח בעי הי' שם לאלו ולאלו מזון י"ב חודש ואלמנה לזון מהו שיאמרו בנים לבנים כצ"ל אין לכם אלא מזון י"ב חודש דר"ל דאלמנה תמעט לה נכסים המרובין ע"ז קאמר הדא דתימר והיא שיהא שם לאלו ולאלו מזון י"ב חודש חוץ מכתובת אשה חוץ ממזונות אלמנה כו' והרי מפורש דמזון אלמנה ממעט בנכסים מרובים [וטוב יותר לפי הנראה שבמקום הדא דתימר צ"ל נשמעיני' מן הדא וכן נראה ממס' כתובות הנ"ל ותיבת הדא דתימר נשתרבב משם דמיבעיא שם כמה דתימר חוץ מכתובת אשה כו' פרנסת בנות מהי עיי"ש במס' כתובות ותיבת נשמעיני' מן הדא דאיתא שם שייך על האיבעיא דכאן עיי"ש בירושלמי במס' כתובות הנ"ל דהיא סוגיא כפולה דכאן ולהרגיל בלשון הירושלמי מבין שכן הוא האמת והוא הגהה אמיתית דמוכח] אלמנה ובנות שתים שוות כו' פעמים שאלמנה דוחה לבנים ע"י הבנות וכן היא במס' כתובות הנ"ל. ומסיק שם במס' כתובות האיך עבידא הי' שם מזון י"ב חודש ואלמנה לזון הדא היא פעמים שאלמנה דוחה להבנים ע"י בנות דחלק מזון אלמנה משווי לה נכסין מועטין ודוחה להבנים ופריך כשם שאלמנה דוחה לבנים ע"י הבנות כך תדחה אלמנה לבנים ר"ל דאם אין כאן בנות ג"כ יהיו מזון האשה קודם ירושת הבנים ומשני דראוי לתבוע כתובתה ולאבד מזונותי' וע"כ קליש כח מזונות אלמנה לדחות להבנים ואין בכח מזונות האלמנה רק לחזק כח המזונות דבנות דאלים ועיי' במס' יבמות פ"ו בירושלמי דאיתא ג"כ האי סברא דכח מזונות דאלמנה קליש אך כח המזונות של הבנות אלים והסוגיא הזאת הכפולה ממס' כתובות ומכאן הוי ביחד סוגיא מתוקנה ונשתרבב כאן מעט וכאן מעט ושתיהן ביחד מתוקן כהלכתו ונמצא כזה בירושלמי איזה פעמים:

שמואל אמר זכין בעוברין כו' מתניתא פליגי על ר"א גר שמת כו' אשתו מעוברת כולן חייבין להחזיר ובמס' יבמות בירושלמי פ"ד ה"א גרסינן מה עבד לה ר"א הא אין לו זכי' לעובר ומשני שניא היא הכא שהוא בנו. ופריך מסיפא החזירו ואח"כ מת הבן או

שהפילה כו' המחזיק כו' בראשונה לא זכה וקשיא לשמואל לא כן אמר ר' יוסי אע"ג דשמואל אמר זכין לעוברין מודה והיא שיצא ראשו ורבו בחיים הרי אינו בן קיימא וא"כ סיפא פליגא אפילו לשמואל. והיינו דגרסינן הכא ואפילו דשמואל לית היא פליגא וכ"ש לר"א אפילו בראשונה זכה דמסיפא כיון שהפילה גם שמואל מודה ומפרש הק"ע ז"ל שם דהכא בסיפא ליכא לתרוצי דדעתו קרובה אצל בנו. דבנפל לא שייך למימר דקריבה דעתו אצל בנו ומשני משום יאוש ובכאן קיצר הגמ' וסמך על הסוגיא דשם כדרך הירושלמי בפרט בסדר הזאת ודע דהסוגיא הזאת שייך לבתר המשנה דסוף הלכה ב' ובטעות נדפס כאן לבסוף הלכה א'. וכן ביבמות שם מביא המשנה ד"ה ב' תמן תנינן האומר אם תלד אשתי זכר שמואל אמר זכין בעוברין כו'. אמר ר"י נטמא בספק בקעה בין בימות החמה בין בימות הגשמים מחלוקת ר"מ וחכמים פי' הר"י ז"ל בתוס' ז"ל דף קנ"ד ע"א דמיירי שהוי לו ספק אימתי נכנס אם בימות החמה או בימות הגשמים ע"ז אמרינן דתלי בר"מ וחכמים דמתניתן דידן אם אזלינן בתר השתא בעת שבא לשאול השאלה אם בימות החמה אמרינן דאירע לו הטומאה בימות החמה. וכן בימות הגשמים. אמר ר"י ובלבד ימים הסמוכים לגשמים פי' כיון דהספק שלו אימת נטמא או בתחלת ימות הגשמים קרוב לסוף ימות החמה או בתחלת ימות החמה קרוב לסוף ימות הגשמים. ע"ז אמר נן אם בא לישאל בתחלת ימות החמה אזלינן בתר השתא. ואם בא לישאל בתחלת ימות הגשמים אזלינן בתר השתא אבל אם עברו עליו כל ימות הגשמים והספק היא לו אימת אירע לו הטומאה או בתחלת ימי הגשמים או בתחלת ימות החמה אז אפילו בא לשאול בימות החמה כיון שעברו כל ימות הגשמים לא אזלינן בתר השתא דכיון דאורעת הטומאה היא זמן רב לא אזלינן בתר השתא:

הלכה ו

א"ל ד"ה היא יד השטרות לעליונה והאיך את אמרת אתא עובדא כצ"ל וכן איתא בסמוך ואת אמרת מכיון שקיבל עליו כו':

הלכה ז

אמר ר"ח קומי ר"מ ולא שכ"מ היא לפי שבכל מקום אין אדם מזכה אלא בכתב וכאן אפילו בדברים לפי שבכ"מ אין אדם מזכה אלא עד שיהא קרקעות ומטלטלין במקום אחד וכאן אפילו קרקעות במקום אחד ומטלטלין במקום אחר ואפילו דלר"א הוי שכ"מ כבריא מ"מ לא דמי ממש לבריא דהא לרבנן מזכה השכ"מ אפילו בדברים ע"כ אפילו לר"א דצריך קנין לא צריך קנין כל כך כמו בריא ממש אבל ר"מ פריך לי' ולא ר"א היא ומשני שניא היא שכ"מ דר"א מבריא דרבנן. ותיבת שניא היא הוא תשובת ר"ח [וחסר

תיבת א"ל ומצוי לפעמים בירושלמי] ר"ל בניחותא דשניא שכ"מ דר"א מבריא דרבנן הגם דר"א ס"ל דשכ"מ היא כבריא לרבנן מ"מ אינו כמו בריא ממש לרבנן. ע"ז א"ל ר"מ דשכ"מ דר"א כבריא דרבנן ממש:

פרק י

הלכה ד

אמר ר' בא צריך שיהא מכיר לשניהן כו' עד סוף הסוגיא הסוגיא הזאת כפולה במס' גיטין פ"ד ה"ב ושם הגי' אמר ר' אבא צריך שיהא מכיר את שניהן. א"ר לא צריך שיהא מכיר לאיש בגט ולאשה בשוברה ר' אבון בר חייה בעי קומי ר' הגע עצמך שהביא אשה אחרת וגירש בה א"ל לכשיבאו ויעידו העדים ולא כן אמר ר"ל עשו עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד. תמן בשאמרו לא חתמנו כל עיקר ברם הכא באומר בזה חתמנו ולא חתמנו על זה מתניתא פליגא על ר' אבא בראשונה הי' משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה. אם במכירה בזה צריך לשנות את שמותם. אית בר נש דחכמין לחבריהון באפון ולא ידעין שמהתהון. מתניתא פליגי על ר' אילי התקין רשב"ג שיהיו כותבין איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה מפני תיקון העולם. מתניתא במגרש בע"כ מה דאמר ר' אילא במגרש ברצונו. ואית דבעי מימר במגרש במקומות אחרים מה דאמר ר' אילי במגרש באותן מקום. ע"כ נוסח הגמ'. וה"פ אמר ר' אבא צריך שיהא מכיר את שניהן ר"ל שאין כותבין לאיש גט אא"כ מכירין אותו ואת אשתו דחיישינן שמא רוצה לגרש אשת חבירו. לכן ס"ל דצריך שיהא מכיר את שניהן שזה שמו וזו אשתו וזה שמה. ארב"י לא צריך שיהא מכיר לאיש בגט ולאשה בשוברה אבל לא בעינן רק שמו ולהכיר אותו ע"ז פריך ר' אבון ב"ח קומי ר' הגע עצמך שהביא אשה אחרת וגירש בה כיון שאין אנו מכירין שזה הוא שם אשתו. ומשני לכשיבאו עדים ויעידו פי' דאין לה היתר להנשא אלא א"כ יעידו העדים שלבעלה של זו חתמו הגט. ופריך מעדים החתומין על השטר כמו שנחקרה עדותן בב"ד. ומשני תמן באומר לא חתמנו כל עיקר. ברם הכא באומר בזה חתמנו ולא חתמנו על זה וצריכה להביא עדים שלבעלה חתמו הגט. ופריך ממתניתן דרישא על ר' אבא. דהנה נ"מ בין ר' אבא ור"א הוא באופן ההכרה דלר' אבא צריך ע"כ להכיר שזה שמו. ולר"א א"צ להכיר שזה שמו דמאי מהני לן שיודעים את שמו כיון שאין מכירין שם אשתו וע"כ כל עיקר ההכרה עלי' היא רק הכרת פנים שלו כדי שידעו להעיד שלזה חתמו ולזה לא חתמו. וא"כ קשה על ר' אבא מרישא דמתניתן בראשונה הי' משנה שמו ושמה הלא כיצד הי' יכול לשנות

שמו כיון דאין כותבין אא"כ מכירין אותו ואת שמו והאיך יוכל לשנות שמו בשלמא לר"א שכותבין אע"פ שאין מכירין אותו בשמו ואפילו הוא אורח שבא היום ממדינה אחרת מכל מקום כותבין גט עבורו רק בלבד שיהא העדים מכירין הכרת פנים שלו. כההיא דאמרינן בירושלמי מס' ר"ה פ"ב ובמס' סוטה פ"ט. ב"ד שראו את ההורג אמרו אם רואין אנו אותו אנו מכירין אותו פי' לא שהיו מכירין אותו מעולם אלא מהיום והלאה יהי' מכירין את צורתו כדי שיוכלו לומר לזה חתמנו. ולא חתמנו לזה. אבל ר' אבא דע"כ צריכין להיות מכירין אותו מכבר מי הוא וכיון דיודעים שיש לו שם עריסה א"כ האיך ישנה את שמו לשם אחר. והיכא משכחת באיש שיגיד לפני מכיריו שיודעין אותו ששמו ראובן. והוא יאמר להם ששמו שמעון. והוא רוצה לשנות שמו כדי לגרש אשת חבירו והאיך תלי על הדעת שישמעו לו. ומשני אית בר נש דחכמין לחבריהון באפין ולא ידעין שמהתהון. ר"ל יש אנשים דחכמין לי' שמכירין אותו ואת שמו לא יודעים. ע"כ רוצה לשנות כדי לגרש אשת חבירו וע"כ בדאתחזק בשני שמות שיש לו שם אחר מעריסה ע"כ צריך לכתוב מתקנת ר"ג הזקן כל שם שיש לו ואז לא יוכל לגרש בשמו דפקע השתא שמעון את אשת שמעון כיון דנכתב כל שם שיש לו הרי מוכח שיש לו שם אחר מעריסה. או שכותבין בפירוש דמתקרי על שם ראובן. ולא יכול לגרש בשנוי שמו את אשת שמעון וגמרינן מתניתא פליגי על ר' אילא. התקין ר"ג הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו. ואי כר' אילא למה לן התקנא ומאי איכפת לן אם ישנה את שמו ולא יחפוץ לגרש את אשתו מכל מקום לא יוכל לגרש בזה אשת שמעון דהא אין יכול להנשא עד שיבאו עדים ויאמרו לזה חתמנו ועל זה לא חתמנו וא"כ למה לא יכתבו לו. בשלמא לר' אבא דס"ל דיכולה להנשא בגט שיצא מתחת ידה על שמה ושם בעלה ולא צריכה להביא אח"כ עדים א"כ שפיר צריך תקנת ר"ג הזקן בכדי שלא יהא תקלה מזה. משא"כ לר' אילא מאי חשש איכא בזה. ומשני מתניתא במגרש בע"כ ומה דאמר ר' אילא במגרש ברצונו. ר"ל דלעולם לא חיישינן שישנה את שמו למען גרש את אשת חבירו דהא צריכה להביא עדים אח"כ. אך הכא איירי באותן שכופין אותם להוציא והוא אינו רוצה לגרש אך בית דין כופין אותו לזאת משנה שמו בכדי שלא יועיל הגט. אבל במגרש ברצונו דהתם כל עיקר שמשנה את שמו הוא משום שרוצה לגרש אשת חבירו בזה לית לן למיחש. ואית דאמרי במגרש במקומות אחרים בזה ס"ל לר' אילא לכשיבאו העדים ויעידו משום דבמגרש במקומות אחרים ס"ל לר' אילא כר' אבא. דצריך להכיר שם האשה ג"כ משא"כ במגרש במקומה אז יכולין לכתוב אף בשאין מכירין האשה כי במקומה יוכלו ב"ד לקרוא את העדים ויעידו אם חתמו על זה או לא. ודע דלר' אבא

תקנת ר"ג הזקן וההיא מתניתן ובלבד שיכירן היא הכל אחד דמתניתן בלבד שיכירן היא לאפוקי מאיש שאין אנו מכירין אותו כלל. ותקנת ר"ג היא באיש שמכירין אותו ומשנה שמו לזה מהני שיכתוב וכל שום שיש לו:

הלכה ו

רב אמר עושין לו קיום ב"ד פי' דרב ס"ל דדווקא ב"ד עושין לו שטר אחר מזמן ראשון אבל עדים לבד אינן יכולין לעשות לו שטר מזמן ראשון כדפירש הרשב"ם ז"ל במס' ב"ב דף ע' ע"ב בטעמא דרב דלא אלימי עדים לקרוע שטר ולהחליף לגבות מזמן ראשון עיי"ש. ובכל הסוגיא שם תני ר"ח אין עושין לו קיום ב"ד ודי בעדים כדאיתא בבבלי עיי"ש כגון דמרין כן כו' פי' דקשה לי' לשון השטר האיך כותבין באנפנא סהדי לוה פלוני מפלוני ביום פלוני (בזמן השני) הא ביום פלוני לא לוה. ע"כ מפרש כיצד כותבין השטר. ומפרש דכותבין שטר הודעה וכותבין בפנינו שמענו דאמר פלוני ביום פלוני אני פלוני לויתי מפלוני מנה ופלוני ערב. רב אמר צריך להזכיר זמן ראשון בשני פי' דע"כ צריך להזכיר זמן ראשון בשני אבל אי לא כתב זמן ראשון לא מהני הגדת העדים למימר דהשטר אע"פ שנכתב בזמן שני מ"מ אנחנו לא חתמנו על זמן שני אלא זמנו הוא בראשון לא מהני דלא יכול לגבות בשטר שזמנו ביום זה לגבות בי' מזמן אחר אף על פי שידעינן דהאמת היא בזמן אחר. וע"כ לגבות מזמן ראשון צריך ע"כ להזכיר זמן ראשון וצריך ואין לו תקנה כדאיתא גבי נזיר ממורט דעדים לא אילימי לקרוע שטר ולהחליף לגבות מזמן ראשון. וע"כ רב לטעמי' דס"ל צריך קיום ב"ד. אבל שמואל ס"ל דא"צ להזכיר זמן ראשון בשטר משום דמהני מה דהעדים אומרים לא חתמנו על זמן השני אלא זמנן מראשון כדאיתא בירושלמי סוף מס' שביעית מפורש כן דלא נקרא מגיד וחוזר ומגיד בשינוי הזמן עיי"ש. ר"י בעי על שמואל א"צ להזכיר זמן ראשון בשני בתמי'. על הדא אמר ר' יוסי וכן יפה לו ואל ירע כח זה בתמי' הא כיון דיכול לגבות מזמן ראשון א"כ אין כאן הרעת כח אלא ע"כ דסבירא ליה מזמן שני דאין העדים יכולין לכתוב זמן ראשון ולא מגבינן בשטר וכיון שנכתב זמן זה לא מגבינן בי' מזמן אחר. ורב ושמואל לא פליגי אם העדים יכולין לכתוב זמן ראשון בשטר ולכו"ע אין יכולין לכתוב זמן ראשון משום דעשו שליחותן כדאיתא בבבלי. אך דנחלקו אם צריך כלל לכתוב זמן ראשון בשטר משום דנאמנים לומר דלא חתמנו על זמן שני אלא עיקר זמנו הוא בראשון ונחלקו בשטר שיש בו זמן אם גובין בו מזמן אחר או לא. דרב אמר דצריך לכתוב זמן הראשון. וצריך ואין לו תקנה. דכיון דלא נכתב זמן הראשון שוב אינו יכול לגבות מזמן הראשון כיון שנכתב בשטר זמן השני. אבל שמואל סבירא ליה דגובין מזמן הראשון ולא איכפית לן מה שנכתוב בשטר זמן

השני כמו במוקדם דגובה מזמן השני אף על פי שנכתב בשטר זמן אחר. כדס"ל לרשב"ל במס' שביעית:

הלכה י

ר"ה אמר הקדמה פסולה והשטר כשר וקאי על שט"ח המוקדמין וכן ס"ל לרשב"ל במס' שביעית ופריך והא תנינן פרוזבל המוקדם כשר והתם בסוף מס' שביעית מסיק דמוקדם ומאוחר כשר ואינו מונה אלא משעת הכתב. אם אומר את כן בשטרות מה בין פרוזבל מה בין שטר והש"ס קיצר כאן וסמך על הא דמס' שביעית כדרך הש"ס הזה וביחוד בסדר הזה הדא דתימר דר' הונא מיותר. ר"א ורשב"י הדא דר"ה כר"א דר"א אמר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לו בפני עדים כשר. דע"כ הא דר"ה מיירי בע"מ וכר"א דע"מ כרתי כדמסיק והיכי אם באותן שהכחשו עדותן הכחיש עדותן כמי שאינה והשטר כשר בתמי' כיון דהוכחשו העדים והוין פסולין לאותו עדות האיך תימר דהשטר כשר ואם באותן שלא הוכחשו עדותן אלא העדים בעצמם אומרים שהיא מוקדם הא אמר רשב"ל עשו עדים החתומים בשטר כמו שנחקרה עדותן בב"ד וא"כ שוב אינן יכולין להגיד מוקדם הי' דברינו. ואלא ע"כ מיירי בהוכחשו עדותן א"כ היכי השטר כשר מזמן השני. אלא ע"כ מיירי בע"מ וכר"א דעמ"כ ואע"פ דר"א מודה במזויף מתוכו שהיא פסול כדאיתא בכו"כ מקומות הא הוא משום דילמא אתא למיסמך עלי'. ולפיכך כשר בשמות מובהקין כדאיתא במס' גיטין דף י' ע"ב וכיון דר"ה ס"ל בב' כיתי עדים המכחישות זו את זו דזו באה בפ"ע ומעידה א"כ כשירין הם במקום אחר ולא איכפת לן על מה שיסמכו עליהם במקום אחר. מאי כדון כאינן דמרין כן זה מובא לעיל על מתניתן מי שפרע מקצת חובו דהיכי יחלוף שטר אחר בזמן שני דהיכי יכתבו להשטר בפנינו עדים בזמן פלוני (דהיא זמן השני) לוה פלוני מפלוני דהא בזמן שני לא לוה. ומפרש דלא כותבין שטר הלואה אלא שטר הודעה בפנינו עדים בזמן פלוני הודה פלוני בן פלוני. ואמר אני פלוני בן פלוני לויתי מפלוני. ופלוני ערב רב אמר צריך להזכיר זמנו של ראשון בשני כדפירשנו לעיל צריך ואין לו תקנה. וכיון שלא נכתב בשטר זמן הראשון אלא זמן השני לא יכול לגבות מזמן הראשון דס"ל כר' יוחנן גבי שטר מוקדם דבשטר דאין מגבינן בי' בזמן הכתוב בי' לא מגבינן בי' בזמן אחר. וע"כ ס"ל לרב לעיל בה"ו דעושה לו קיום ב"ד. ושמואל אמר א"צ להזכיר בשטר זמן הראשון דאפילו אם לא נכתב זמן הראשון נמי יגבה מזמן הראשון דאפילו דנכתב בשטר זמן אחר מ"מ גובה בזמן אחר. דס"ל כרשב"ל גבי מוקדם דאפילו נכתב בשטר זמן זה מ"מ כשר לגבות מזמן אחר כדאיתא בירושלמי סוף מס'

שביעית פלוגתא דר"י ורשב"ל בזה. וע"ז קאמר דאתיא דרב כר' יוחנן ושמואל כרשב"ל דפליגי בשטר מוקדם אם גבינן בזמן אחר שלא בזמן השטר:

סליק מסכתא בבא בתרא בסייעתא דשמיא: